

İlk Kan Bağışçıları Etkileyen Davranış Modelleri:

Planlanmış Davranış Teorisi Modeli Analizi

Nazlı N. SÖZMEN

Türk Kızılay

Kan Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Antalya, 2019

Deutsches Rotes Kreuz +
DRK-Blutspendedienst
Baden-Württemberg | Hessen
gemeinnützige GmbH

168
ÇAĞRI
MERKEZİ

2868
BAĞIŞ
1 SMS 10 TL

KAN
BAĞIŞI
HAYAT
KURTARIR

- Giriş
- Çalışmanın amacı
- Tasarım ve çalışma grubu
- Planlanmış davranış teorisi modeli
- Hipotezimiz
- Modellerimiz
- Bulgular
- Sonuç

ULUSLARARASI
KAN
GÜVENLİĞİ
VE HEMOVİJİLANS
Kongresi

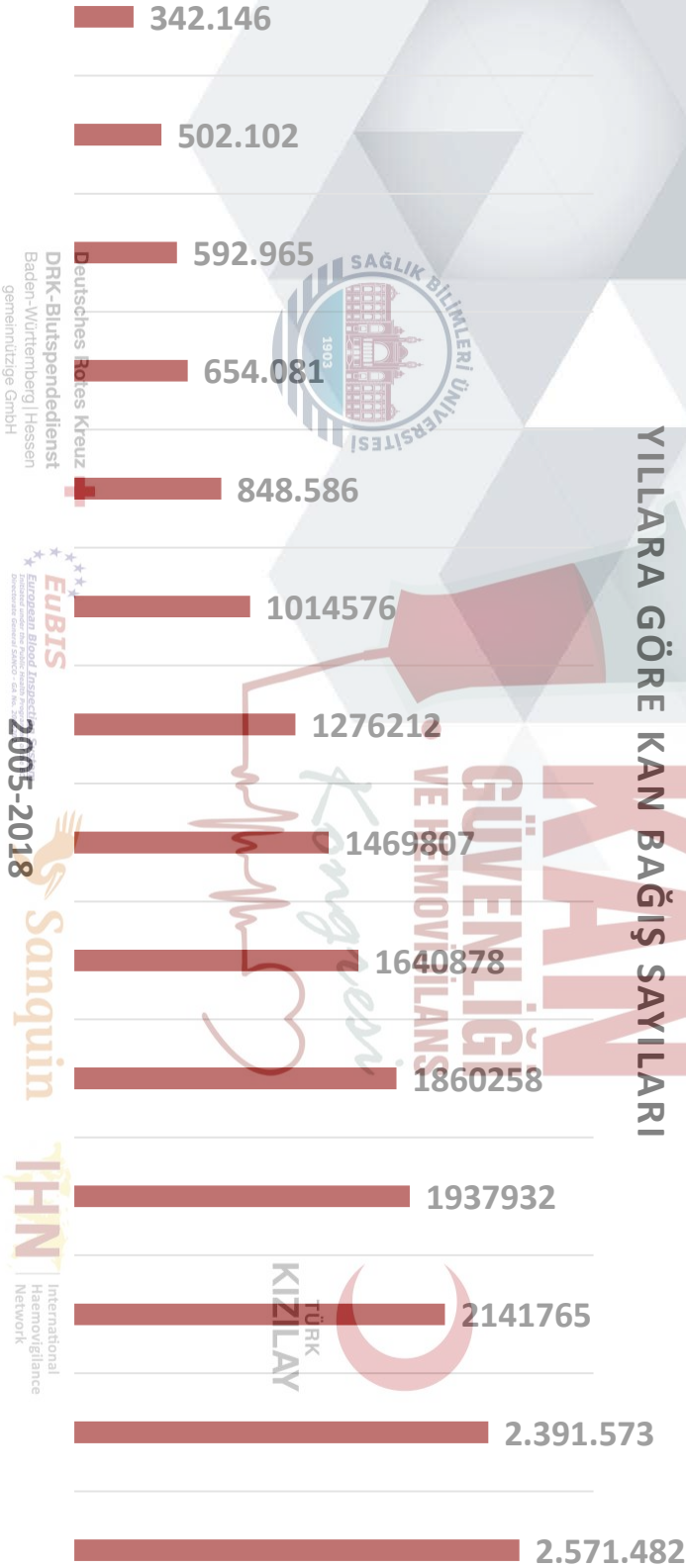
Deutsches Rotes Kreuz +
DRK-Blutspendedienst
Baden-Württemberg | Hessen
gemeinnützige GmbH

Giriş

ULUSLARARASI

YILLARA GÖRE KAN BAĞIŞ SAYILARI

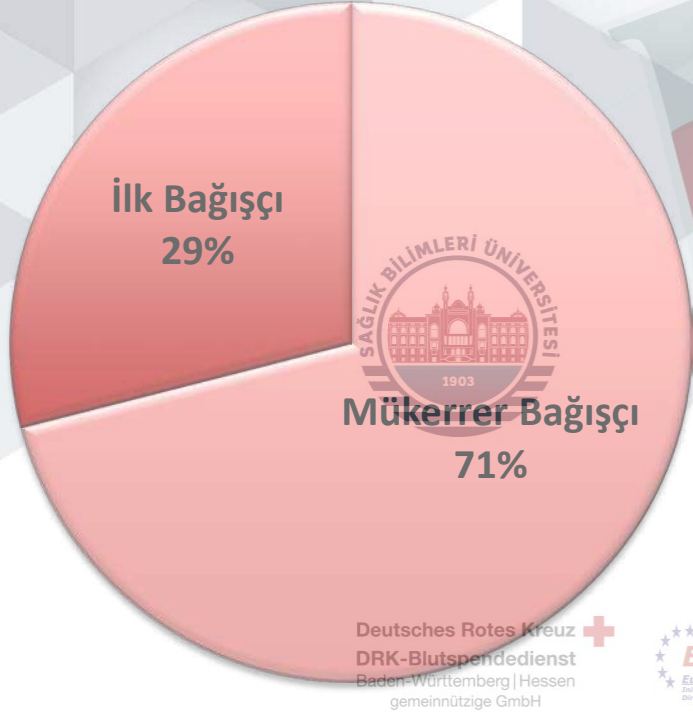
EUBIS
European Blood Association
Europäischer Blutverband e.V. - c/o Red Cross
2005-2018

Sanquin

TjHN
International
Haemovigilance
Network

TÜRK
KIZILAY

2009-2017 yılları arasında;

- 2 defa kan bağışlayan: %17,4
- 3 defa kan bağışlayan: %8,2
- 4 defa kan bağışlayan: %4,5
- 16 defa kan bağışlayan: %0,14
- 24 defa kan bağışlayan: %0,005

- Planlanmış Davranış Teorisi (TPB) ışığında ilk kez bağış yapanların tekrar kan bağışlama niyetlerine katkıda bulunabilecek bir dizi faktörün değerlendirilmesi,
 - Türkiye'deki ilk kan bağışçılarının, ilk deneyimlerinin ardından kan bağışı niyetlerinin belirleyici faktörleri nelerdir?
 - İlk kez bağışında bulunan bireyler, tekrarlayan bağışçılara nasıl dönüşebilirler?
 - Deneyim, beklenti ve sunulan hizmet

- İki farklı anket hazırlanmıştır;
 - İlk bağışçılar ve deneyimli bağışçılar olmak üzere
 - Mevcut çalışmada sadece ilk bağışçılara ait sonuçlar değerlendirilmiştir.
- Gönüllü üniversite öğrencileri anketör olarak görev almıştır.
- Yüz yüze görüşmeler ile veriler toplanmıştır.
- Saha çalışmasından önce pilot çalışma gerçekleştirilmiş, anket valide edilmiştir.
- Rastgele olarak veriler kontrol edilmiştir.
- Homojen bir veri elde edilmek üzere günlük sınırlama getirilmiştir.

Katılımcılar

- Toplamda 1570 ilk bağışçı ankete katılmış, 92 bağışçı anketten çekilmiştir. **1478** bağışçının cevapları değerlendirilmiştir.
 - 343 kadın ve 1135 erkek
 - Ülke genelinde; 18 BKM, 29 şehir
- Katılan bağışçılar;
 - 18-65 yaş,
 - Evli (68.1%),
 - Lise (41.3%) ve üniversite (28.8%) mezunu,
 - Aktif olarak çalışmakta (45.3%),
 - Yüksek gelir sahibi 7%, orta gelir sahibi 22% , düşük gelir sahibi 27%, asgari ücretli 44%

Planlanmış Davranış Teorisi

Deutsches Rotes Kreuz +
DRK-Blutspendedienst
Baden-Württemberg | Hessen
gennnützig GmbH

EuBIS
European Blood Inspection System
Initiated under the Public Health Programme of the EC
Directorate General SANCO - GA No. 2006202

Sanquin

THN
International
Haemovigilance
Network

Ajzen (1997)

Hipotezimiz

- İlk bağışçılarımızın 6 ay içerisinde tekrar kan bağışlama niyetlerini etkileyen ana prediktörler neler?
 - İlk kez bağış yapanların tekrar kan bağışlama niyetlerine katkıda bulunabilecek bir dizi faktörü inceleyerek özellikle bağışçının korunmasına odaklandık.
 - Yapısal Eşitlik Modeli; mevcut genişletilmiş TPB değişkenleri ile bağışçılarımızın niyeti arasındaki ilişkileri incelemek ve gözlemlerimize dayanarak ek değişkenleri belirleyebilmek,
 - Önceki çalışmalardan elde edilen sonuçlardan* yararlanarak, genişletilmiş bir TPB modeli kullandık

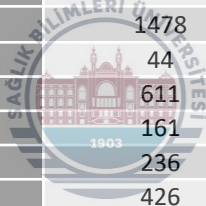
*France *et al.* (2007) and Masser *et al.* (2009)

Demografik Analiz

Demografik özellikler	n	%	Niyet üzerine etkisi		Tutum üzerine etkisi	
			Sig.	Sig.		
Cinsiyet	1478					
Erkek	1135	76,79	0,346	0,014*		
Kadın	343	23,21				
Yaş	1467					
35-44	192	13,09				
18-24	830	56,58	0,0169*	0,369		
25-34	333	22,70				
55-65	23	1,57				
45-54	89	6,07				
Eğitim seviyesi	1478					
Yüksel lisans	44	2,98				
Lise	611	41,34	0,001*	0,02*		
İlkokul	161	10,89				
Ortaokul	236	15,97				
Üniversite	426	28,82				
Çalışma durumu	1473					
Çalışmıyor	670	45,49	0,064	0,001*		
Çalışıyor	803	54,51				
Gelir düzeyi	1144					
Asgari ücret	499	43,62				
Düşük gelir kaynağı	314	27,45	0,033*	0,066		
Yüksek gelir kaynağı	76	6,64				
Orta gelir kaynağı	255	22,29				
Medeni durum	1467					
Evli	460	31,36	0,881	0,569		
Bekar	1007	68,64				

Tasarlanan Modelimiz

Tatmin

Donasyon anksiyetesi

Ortam anksiyetesi

Öz farkındalık

Motivasyon

Kişisel ahlaki norm

Tutum

Öz yeterlilik

Öngörülen pişmanlık

Betimsel norm

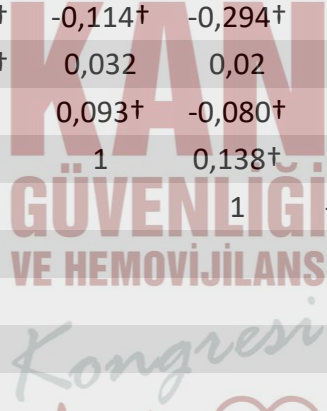
Niyet

TPB Prediktörleri Arasındaki Korelasyon

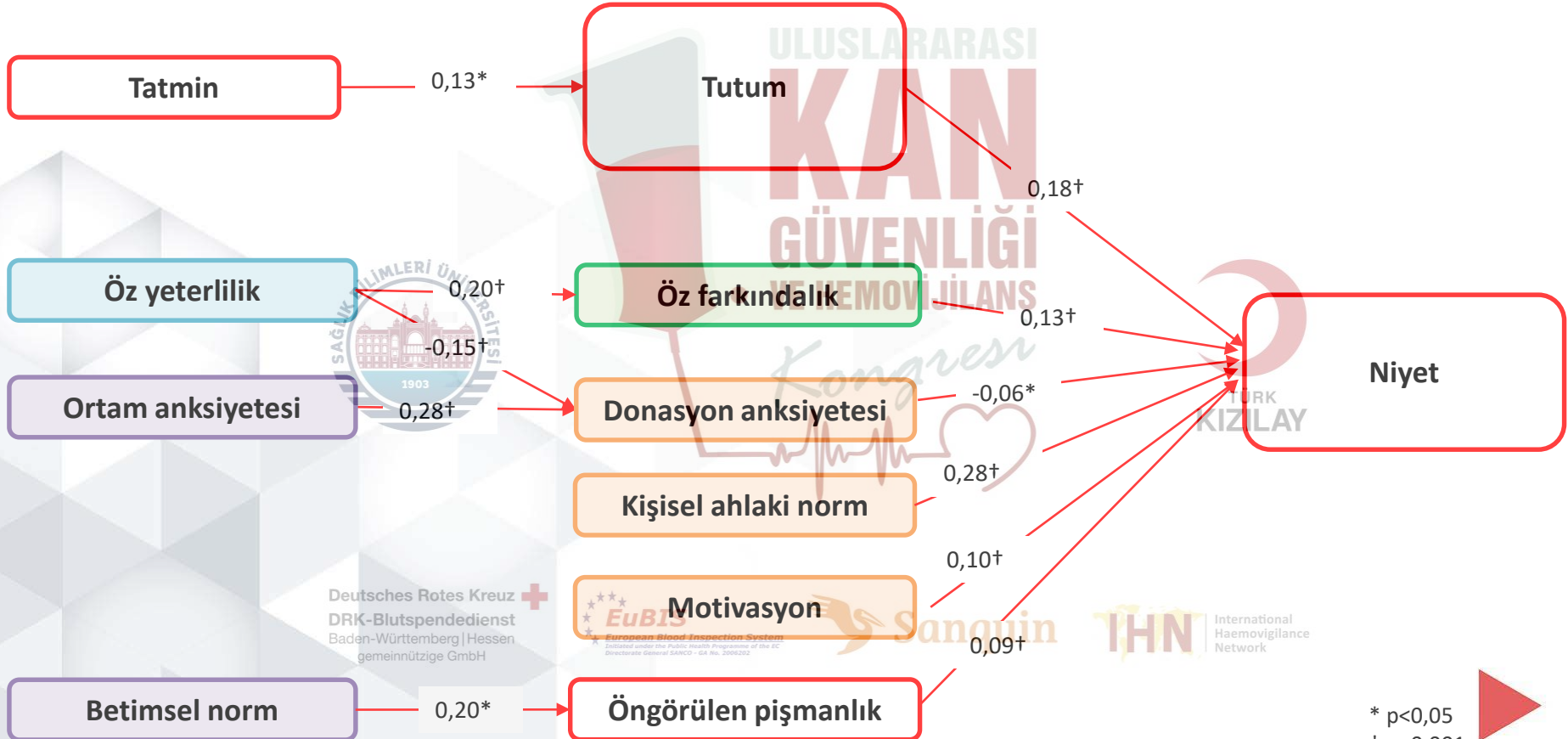
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1 Niyet	1	0,362†	0,082†	0,413†	-0,022	-0,178†	0,259†	-0,102†	0,289†	0,324†	0,166†
2 Tutum		1	0,061*	0,259†	-0,114†	-0,294†	0,229†	-0,218†	0,206†	0,302†	0,189†
3 Tatmin			1	0,195†	0,032	0,02	0,032	0,071†	0,243†	0,139†	0,093†
4 Kişisel ahlaki norm				1	0,093†	-0,080†	0,214†	-0,029	0,230†	0,287†	0,117†
5 Betimsel norm					1	0,138†	0,056*	0,107†	0,048	-0,057*	-0,076†
6 Donasyon anksiyetesi						1	-0,095†	0,337†	-0,140†	-0,201†	-0,226†
7 Öngörülen pişmanlık							1	-0,085†	0,210†	0,225†	0,081†
8 Ortam anksiyetesi								1	-0,091†	-0,244†	-0,157†
9 Motivasyon									1	0,265†	0,149†
10 Öz farkındalık										1	0,255†
11 Öz yeterlilik											1
Ortalama	4,529	4,626	3,932	4,396	2,944	1,682	3,889	1,599	4,288	4,700	4,479
SD	0,684	0,536	0,497	0,705	1,396	0,917	1,318	1,058	0,670	0,526	0,969

* p<0,05 (two-tailed)
† p<0,001 (two-tailed)
SD= standard sapma

Revize Modelimiz

Uyum İyiliği Testi (Goodness-of-fit)

Model	Cmin/Df*	GFI†	CFI ‡	RMSEA §
TBP	354,97	0,48	0,14	0,49
France et. al.	40,51	0,67	0,54	0,16
Masser et. al.	29,79	0,68	0,58	0,14
Tasarlanan Model	14,04	0,73	0,68	0,09
Revize Model	3,11	0,92	0,95	0,04

* Cmin/Df= minimum discrepancy per degree of freedom. <5 ise iyi uyum, <3 ise mükemmel uyum

† GFI= goodness-of-fit index. Kabul edilen aralık, 0,00-1,00; >0,90

‡ CFI= comparative fit index. Kabul edilen aralık, 0,00-1,00; >0,90

§ RMSEA= root mean squared error approximation. Kabul edilen aralık 0,00-1,00; <0,08

Revize model, niyetteki varyansın %75,3'ünü oluşturmaktadır.

Türk Kızılay'ının TPB Modeli

- İlk bağışçıların karakteristikleri
- Kan bağışı davranışını oluşturan ana prediktörler
- Kan bağışlama niyetinin altındaki faktörler

ULUSLARARASI
KAN
GÜVENLİĞİ
VE HEMOVİJİLANS
Kongresi

Deutsches Rotes Kreuz
DRK-Blutspendedienst
Baden-Württemberg | Hessen
gemeinnützige GmbH

EuBIS
European Blood Inspection System
Directed under the Public Health Programme of the EC
Directorate General SANCO - GA No. 2006202

 Sanquin

 THN International
Haemovigilance
Network

Türk Kızılay'ının TPB Modeli

- Mevcut bulgular ile literatüre birçok açıdan katkı sağlanmıştır:
 - Sadece ilk bağışçılara özel bir model geliştirilmiştir.
 - Anket, bağışçıların ilk kan bağışi deneyiminin hemen ardından yüz yüze görüşme ile sıcak bir ortamda gerçekleştirilmiştir.
 - Model, hem tutum hem de niyet için ek faktörler içermektedir.
 - Öz farkındalığın, ilk bağışçılar için niyeti direk etkileyen bir faktör olduğu gösterilmiştir.
 - Tüm bu prediktörlerin birbirleri ile ilişkili olduğu gösterilmiştir.

Dinlediğiniz için teşekkürler..

nazli.sozmen@kizilay.org.tr

Deutsches Rotes Kreuz +
DRK-Blutspendedienst
Baden-Württemberg | Hessen
gemeinnützige GmbH

EuBTS
European Blood Transfusion
Specification
Directives 2002/96/EC, 2002/97/EC
168
ÇAĞRI
MERKEZİ

2868
BAĞIŞ
1 SMS 10 TL

KAN
BAĞIŞI
HAYAT
KURTARIR

Quin

THN

International
Haemovigilance
Network